

ХРОНИКА И БЕЛЕШКИ

УБАВ ПРИМЕР НА СОРАБОТКА

(за посетата на група истакнати историчари од СР Црна Гора во СР Македонија по повод годишното собрание на Сојузот на друштвата на историчарите на СРМ).

Во средината на м. ноември 1976 година во Тетово се одржа XII редовно собрание на Сојузот на друштвата на историчарите на СР Македонија. На него, во духот на веќе воспоставените корисни контакти и соработка на Сојузот на историчарите друштва на Црна Гора и Историчарите на Македонија, присуствуваа и четворица истакнати историчари од Црна Гора: претседателот на друштвата на историчарите на Црна Гора проф. м-р Миомир Дашиќ и научните работници д-р Радомир Јовановиќ, д-р Јован Бојовиќ и д-р Зоран Лакиќ.

Во рамките на претходно утврдената програма меѓу двата сојуза, гостите од Црна Гора со свои предавања зедоа активно учество како на самиот собир, така и во деновите пред неговото одржување, посетувајќи ги градовите: Скопје, Штип, Битола и Тетово.

Така на 17 ноември 1976 г. колегите од Црна Гора го посетија Штип каде што во просториите на Педагошката академија, по барање на домаќините, пред околу стотина наставници, студенти и ученици од гра-

дот, беа одржани две предавања. Следниот ден гостите ја посетија Битола каде што, исто така во просториите на Педагошката академија, пред полната сала со наставници, студенти и други гости од градот, беа одржани четири предавања. Во текот на својот престој во Македонија гостите одржаа по едно предавање во Институтот за национална историја и на Филозофскиот факултет во Скопје, како и на самото Годишно собрание на Сојузот на друштвата на историчарите на Македонија во Тетово.

Со советите предавања гостите дадоа краток преглед на целосната историја на Црна Гора од почетокот на XIX век до ослободувањето и нејзиното конституирање како федерална единка во составот на Федеративна Народна Република Југославија.

Сметаме дека ќе биде корисно ако на страниците на ова списание дадеме кус осврт на одржаните предавања.

Проф. м-р Миомир Дашиќ говорише на тема — Создавањето и изградбата на црногорската држа-

ва од крајот на XVIII век до средината на XIX век. Притоа ги истакна најбитните карактеристики на историскиот почеток и развојот на црногорската држава во времето на владеењето на Петар I и Петар II Петровиќ Његош. Служејќи се со најновите истражувања, заснивани на марксистичката анализа на општествено-економскиот и политичкиот развојот на племенскиот живот во Црна Гора, беше истакнато дека црногорската држава во многу нешто претставува историски феномен. Се развила на темелот на распаѓањето на племенското општество кое долго време претставувало општествена рамка во која се чувале, одржувале и развивале патријархалните установи на племенската организација.

Предавачот Дашиќ, говорејќи за историските услови кои доведоа до создавањето на државната организација на Црна Гора, истакна дека израснувањето на државните установи во оваа земја биле резултат како на специфичниот внатрешно-политички и економски развојот на Црна Гора, кој го услови распаѓањето на патријархалните односи и установи, така и како последица, односно резултат на меѓународната положба во која се најде Црна Гора во крајот на XVIII и во првите децении на XIX век.

Битна компонента на создавањето и развојот на црногорската држава ја чини ослободителната борба на црногорските и брдските племиња за скршување на турскиот феудален систем на овој простор. Таа борба, во крајот на XVIII век, беше крунисана со крупни победи на црногорското оружје над Турција по кое доаѓа до обединување на еден

дел од брдата со Црна Гора. Овие победи ѝ донесоа афирмација на ослободителната борба на црногорскиот народ и се поголемо интересирање на Русија и Австрија за регулирање на внатрешните односи во Црна Гора. Првото законодавство, чиј автор беше Петар I, како и установите што настануваат на негова основа, водеа кон изградбата на Црна Гора во апсолутистичко-централистичка држава со шеф на држава во лицето на владика кој беше, особено во времето на владеењето на Петар II Његош, и апсолутен владетел на земјата.

Истакнувајќи го горното, м-р Миомир Дашиќ, заклучува дека и црногорската држава во овој период се изградува како световна апсолутистичка, ранобуржоаска творба и дека за тоа е неодржливо сфаќањето за некаков нејзин теократски карактер.

Научниот соработник на Институтот за историја на Црна Гора д-р Радомир Јовановиќ говореше на тема Црногорската држава од 1851 — 1918 година.

Говорејќи нашироко за овој значаен период од историјата на Црна Гора предавачот се задржа на следните поважни моменти. Прво, тој истакна дека до 1878 година се зацврстува и се модернизира црногорската држава на чие чело е кнезот како апсолутен господар. По Берлинскиот конгрес, од 1878 година, откако ги доби градовите и ја прошири територијата, Црна Гора ги усовршува државните органи, а во почетокот на XX век настанува парламентарен и развиен политички живот. Ограничена со економско сиромаштво и притисната со надворешни влијанија — според предавачот, Црна

Гора не била во состојба да се организира како модерна држава. Таа била полна со проблеми од секаков вид, па затоа било историски неминуовно нејзиниот престанок како независна земја и нејзиното вклучување во пошироката југословенска заедница.

Во своето предавање под наслов: КПЈ во Црна Гора меѓу двете светски војни, д-р Јован Бојовиќ, се осврвна на следните неколку поважни моменти:

1. Ги истакна поважните, покарактеристични извори за изучувањето на социјалистичката мисла и работата на Комунистичката партија на Црна Гора до почетокот на Ослободителната борба и Револуцијата во 1941 година;

2. Ја истакна периодизацијата на овој значаен период од историјата на Црна Гора, земајќи ги предвид, пред сè, следните рамковни граници: а) развојот на социјалистичката мисла во Црна Гора во обединувањето на југословенското работничко движење во 1919 година, б) револуционерното движење во времето на псевдопарламентаризмот (1918-1929), в) револуционерното движење и КПЈ (1929-1941).

За секој од наведените рамковни периоди предавачот д-р Јован Бојовиќ, ги истакна неговите поважни етапи.

3. Беа дадени карактеристиките на движењето што, според предавачот, пред сè, се малобројната работничка класа, незосреаните политички прилики, посебната улога на интелигенцијата, масовноста на движењето обединувањето на демократските сили на платформата на црногорски-

от Народен фронт, на слободата на културно-просветната и идеолошката дејност и др.

4. Основните карактеристики на револуционерното движење во Југославија и во нејзините одделни покраини со споредување на истите.

5. Влијание на надворешниот фактор на револуционерното движење во Југославија.

6. Националниот фактор во револуционерната борба.

7. Масовноста на движењето и бројот на припадниците на КПЈ во Црна Гора во надвечерието на Ослободителната борба и Револуцијата и сл.

Во предавањето на д-р Зоран Лакиќ, се говореше за специфичностите на револуционерното движење во Црна Гора од 1941 до 1945 година. Тој истакна дека досегашната историографија и ако доста го изучувала ова прашање парцијално, временски таа го обработува само за првата година на војната. Со оригиналниот пристап д-р Зоран Лакиќ го докажува континуитетот на тие специфичности сè до крајот на војната. Тој развива теза дека Народноослободителната војна во Црна Гора имала револуционерен карактер од самиот почеток, дека тоа и било негова шанса да успее. Сите кои мислеле поинаку — пропаѓале со своите политички комбинации, како што бил случајот со федералистите и четниците. Притоа д-р Зоран Лакиќ наведува доста податоци што говорат за таквото сепопшто народно определување кое е резултат на интензивната работа на КПЈ како меѓу двете војни, така и непосредно спроти и за време на Народноослободителната војна.

Од самиот почеток на Народно-ослободителната војна определена на федерална Црна Гора во рамките на Демократска Федеративна Југославија. Таквото определување д-р Зоран Лакиќ го врзува за ставот на КПЈ, меѓутоа го потпира и на традиционалната свест за државноста на Црна Гора низ вековите.

На крајот д-р Зоран Лакиќ ја развива тезата дека Црна Гора и во јули 1941 година, и подоцна за цело време на војната, се бори за самата неа и за Југославија. Заради тоа, според него црногорскиот народ ја доживува капитулацијата на Југославија во април 1941 година како свој сопствен пораз, а нејзиното распарчување како трагедија. Црногорскиот народ Црна Гора ја смета за потесна татковина, што не му пречи да се бори со иста жестина за заедничката југословенска татковина на сите наши народи.

Нема сомнение дека ваквата одржина од предавањето на д-р Зоран Лакиќ, и рефератот одржан на Годишното собрание на Сојузот на друштвата на историчарите во Тетово, претставува освежување и за самото собрание а е и значаен прилог во историографијата на НОВ на Југославија и посебно на Црна Гора.

Истакнувајќи го значењето на овде поопширно изнесените предавања, секако ќе се сложиме за нивното значење, пред сè, како за еден перфектно замислен и остварен историски час, пред поширокиот круг заинтересирани лица во нашата Република. Со квалитетот на изнесени-

те предавања навистина останаа задоволни оние за кого тие беа наменети.

На крајот да го истакнеме и истражканото задоволство на гостите од посетата. Бевме, всушност, замолени и на овој начин да ја истакнеме нивната посебна импресионираност од добриот прием, од корисните контакти со своите колеги, од посетата на нивните предавања како и воопшто од бројните контакти, посети и разговори што за нивниот кус престој во СР Македонија им беше овозможено да ги доживеат со нашите истакнати научни и општествени работници. (Прием од претседателот на Македонската академија на науките и уметностите, акад. Михајло Апостолски, прием од највисоките претставници на собранијата во посетените градови Штип, Битола и др.).

Можеме слободно да заклучиме дека заедничките впечатоци за резултатите од ова искуство на соработка се најпозитивни и се за поздравување. Успехот од ваквата успешна посета на соработка секако ќе треба да нè поттикне и да нè обврзе во барање на нови форми за соработка и со многу други колеги и институции од другите делови на Југославија.

Давајќи ја оваа оценка за воспоставената соработка со колегите од Црна Гора и Сојузот на друштвата на историчарите на Македонија уште еднаш најубаво сакаме да им заблагодариме и на гостите и на организаторите на истата.

д-р Растислав ТЕРЗИОСКИ